

**MINCE Smernice
za organizacije
na področju
invalidskega varstva**

lebenshilfe
Wege für Menschen

<http://www.lebenshilfen-sd.at>

<http://www.bapid.com>

 Stephansstift
Zentrum für
Erwachsenenbildung

<http://www.zeb.stephansstift.de>

<http://www.malidom.hr>

<http://www.lodz.san.edu.pl>

SPOŁECZNA AKADEMIA NAUK
ŁÓDŹ

<http://www.fenacerci.pt/web>

FENACERCI

<http://www.cudvcrna.si>

ČRNA NA KOROŠKEM

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Evropska podpora produkciji tej publikaciji ne vključuje podpore vsebini. Vsebina odraža stališča avtorjev. Komisija ne odgovarja za kakršnokoli uporabo informacij, vključenih v publikacijo.

MINCE – Model for Inclusive Community Education

2015-1-AT01-KA204-005098

Trajanje: november 2015 –oktober 2017

<http://www.mince-project.eu>

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Predgovor.....	5
1. MINCE Smernice za organizacije na področju invalidskega varstva.....	7
1.1. Ključna problematika smernic za organizacije	7
1.2. Ciljne skupine MINCE smernic za organizacije	8
1.3. Kdo so ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju?	8
1.4. Kako smo razvili smernice MINCE?	10
2. Pravni okvir za socialno vključenost ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju	14
3. Kriteriji socialne vključenosti.....	19
4. Kriteriji socialne vključenosti in učenja v skupnosti	24
4.1. Ozaveščanje – vpliv na poglede in odnos skupnosti.....	21
4.2. Dostopnost in priložnosti za učenje.....	29
5. Merila in doprinos organizacij na področju invalidskega varstva k socialni vključenosti	35
5.1. Vloga in funkcija organizacij na področju invalidskega varstva v skupnosti	31
5.2. Mreženje organizacij na področju invalidskega varstva v skupnosti	39
5.3. Sodelovanje organizacij na področju invalidskega varstva v lokalnem in regionalnem razvoju	42
6. Merila v navezavi na osebne ali individualne zadeve.....	49
6.1. Merila in podpora pri odnosu s skupnostjo: izhajamo iz posameznika.....	45
6.2. Merila usposabljanja zaposlenih za delavce na področju invalidskega varstva in podporne osebe	55
6.3. Vrstniška mediacija: Ljudje z lažjimi ovirami kot vrstniki mediatorji.....	57
7. Povzetek	60
Reference	63

Predgovor

Smernice za organizacije na področju invalidskega varstva so nastale kot del projekta MINCE, Model for Inclusive Community Education (v slovenščino smo to prevedli kot Model za inkluzivno učenje v skupnosti). Projekt je v okviru programa ERASMUS+ pridobil sredstva Evropske Komisije (od novembra 2015 do oktobra 2017). Projekt je vodila organizacija Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH (Avstrija), v sodelovanju s 6 evropskimi partnerji: BAPID – Bulgarian association for people with intellectual disabilities (bolgarska zveza za ljudi z motnjami v duševnem razvoju), Stephansstift Zentrum für Erwachsenenbildung gem. GmbH (nemški center za izobraževanje odraslih), MALIDOM Zagreb – Dnevni center za rehabilitacijo djece i mladeži (hrvaški dnevni center za rehabilitacijo otrok in mlajših odraslih), Społeczna Akademia Nauk (poljska akademija socioloških znanosti), FENACERCI – Federação Nacional de Cooperativas de Solidariedade Social (portugalska nacionalna zveza kooperativ in socialne solidarnosti) in CUDV Črna- Center za usposabljanje delo in varstvo Črna na Koroškem.

Glavni namen projekta je izboljšati socialno vključenost ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Dejavnosti projekta so bile usmerjene v razvoj različnih gradiv (kurikulum, smernice in kompendij), ki predstavljajo osnovno strukturo modela za inkluzivno učenje v skupnosti oz. skupnostno učenje.

Gradiva so namenjena različnim ciljnim skupinam:

ljudem z motnjami v duševnem razvoju (lažjimi in težjimi), delavcem na področju invalidskega varstva in organizacijam z istega področja.

Opombe k slovenskemu prevodu:

Ker slovenska zakonodaja termina *invalidsko varstvo* in *varstvo invalidov* še vedno uporablja kot uradno poimenovanje, smo smernice poimenovali v skladu z obstoječo doktrino. Druga možna poimenovanja bi bila npr. *organizacije na področju hendikepa*, *organizacije za pomoč ljudem z oviranostmi* ali *organizacije na področju socialnega varstva*. Pri tem je zadnje poimenovanje preširoko in ne označuje bistva smernic, ostali dve poimenovanji pa v besedilu občasno uporabljamo.

Kot sinonim za *človeka ali osebo z invalidnostjo* mestoma uporabljamo poimenovanje *človek ali oseba z oviranostjo*.

V besedilu se uporablja moška slovnična oblika. Pri tem imamo v mislih enakovredno moške in ženske.

.

1. MINCE Smernice za organizacije na področju invalidskega varstva

Namen MINCE Smernic za organizacije na področju invalidskega varstva (v nadaljevanju Smernice) je pospeševati socialno vključevanje ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Po eni strani lahko pričujoče Smernice za organizacije služijo kot pomoč pri ocenjevanju in prilagajanju obstoječih storitev v skladu z idejo socialne vključenosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Po drugi strani Smernice za organizacije prinašajo opis strategij za organizacije in svetujejo, kako razširiti odgovornosti na področju inkluzivnega učenja.

1.1. Ključna problematika smernic za organizacije

Storitve, ki jih ponujajo organizacije na področju invalidskega varstva, se morajo razširiti na storitve izobraževanja v skupnosti oz. storitve skupnostnega izobraževanja ali učenja.

Institucije naj bi prispevale obstoječo znanje, izkušnje in metodologije ter postale povezovalni člen med ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in skupnostjo.

Pričujoče Smernice opredeljujejo merila in ukrepe, ki jih lahko organizacije predpišejo in s tem omogočijo socialno vključenost, osebna ali individualna merila ter merila, ki se nanašajo na skupnost.

1.2. Ciljne skupine MINCE smernic za organizacije

Smernice so namenjene skupini delavcev, strokovnjakov na področju invalidskega varstva, od delavcev v oskrbi do menedžerjev in vodstvenih delavcev v organizacijah. Smernice za organizacije nagovarjajo ljudi, ki se s vprašanjem socialne vključenosti srečujejo pri svojem delu v nevladnih organizacijah ali so celo politični odločevalci na področju (odpravljanja ovir v) dostopnosti, sodelovanja, socialnega vključevanja ali učenja v skupnosti.

1.3. Kdo so ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju?

Definicija zmanjšane zmožnosti po MFK

Mednarodna klasifikacija funkcioniranja, zmanjšanja zmožnosti in zdravja- MFK (orig. International Classification of Functioning, Disability and Health- ICF, prevod IVZ RS, IRSR) je omenjeno definicijo opredelila v dokumentu z naslovom Towards a Common Language for Functioning, Disability and Health. Gre za biopsihosociolološki model, ki so ga članice WHO uradno sprejele leta 2001.

V tem modelu je oviranost ali zmanjšanja zmožnost posledica interakcij med zdravstvenimi pogoji in kontekstualnimi dejavniki, zunanjimi okoljskimi dejavniki (kot so odnosi do nečesa, arhitekturne značilnosti, pravne in socialne strukture) in osebnostnimi značilnostmi (kot so spol, starost, socialno ozadje, izobrazba, poklic, mehanizmi spopadanja itd.). Zmanjšana zmožnost vključuje disfunkcije v smislu

fizioloških in psiholoških funkcij, oviranosti (pomembno odstopanje ali izguba telesnih funkcij), aktivnosti (individualne naloge ali dejavnosti), vpetosti v življenjske situacije, okoljske dejavnike v navezavi na psihične, socialne parametre in parametre, ki se navezujejo na odnos.

Projekt MINCE, ki spodbuja vključenost, sledi potrebi po zamenjavi paradig in se pri tem sklicuje na model oviranosti, ki ga definira Konvencija o pravicah invalidov Združenih narodov (v nadaljevanju Konvencija).

Definicija, uporabljena v Ciljih za novo tisočletje

Cilji za novo tisočletje (CNT) zajemajo 8 mednarodnih ciljev za leto 2015, osnovanih na temelju Milenijskega Vrh Združenih Narodov po sprejetju Milenijske Deklaracije Združenih narodov.

V “ Konvenciji oviranost ni definirana na podlagi individualnih temeljev, ampak kot ekološki model, v katerem je oviranost razvijajoči se koncept, ki odraža interakcijo med individualnimi in socialnimi odnosi ter psihičnim, ekonomskim in političnim okoljem, ki zavira polno in enakopravno udeležbo ljudi z oviranostmi v družbi” (Združeni narodi, 2011).

Definicija Mreže PMLD

Mreža PMLD (Profound and Multiple Learning Disabilities, v slo. to pomeni Mreža težkih in multiplih učnih motenj) je skupina ljudi, predanih izboljšanju življenja otrok in odraslih s težkimi ter večplastnimi učnimi motnjami.

“Otroci in odrasli s težkimi in multiplimi motnjami učenja imajo več kot eno oviranost, med katerimi so najpomembnejše težke učne motne. Vsi ljudje, ki imajo težke ali multiple učne motnje, težko komunicirajo.

Mnogo ljudi ima dodatne senzorne ali fizične oviranosti, kompleksne zdravstvene potrebe ali težave v duševnem zdravju. Kombinacije teh potreb in/ali pomanjkanje ustrezne podpore lahko vplivajo tudi na vedenje. Nekateri drugi ljudje, npr. ljudje z motnjami avtističnega spektra ali Downovim sindromom, imajo lahko tudi težke in večplastne učne motnje.

Vsi otroci in odrasli s težkimi ter večplastnimi učnimi

motnjami bodo visoko stopnjo podpore potrebovali na večini področij vsakdanjega življenja.” (Mreža PMLD)

Različnosti med ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju

“Ne razdvajajo nas naše razlike. Razdvaja nas naša nesposobnost prepoznavanja, sprejemanja in slavljenja teh razlik.” (Audre Lorde 1986)

Govoriti o ljudeh s težjimi motnjami v duševnem razvoju v kontekstu socialne vključenosti pomeni prepoznavati spol, zmožnost, kulturo, razred, etničnost, jezik, religijo, seksualnost in družinsko strukturo ločeno od individualnih sposobnosti, kot pomembne značilnosti posameznika.

Nekatere teh vidikov moramo razumeti v medrelacijskem kontekstu, kar pomeni, da lahko značilnosti, ki se prekrivajo (kot npr. oviranost oz. invalidnost, spol in etničnost), v družbi privedejo do posebne oblike diskriminacije.¹

Delo s ciljno skupino zahteva prepoznavanje in spoštovanje različnosti znotraj skupine, saj to vpliva na podporo pri realizaciji vključevanja.

Zavedanje različnosti in raznolikosti zagotavlja opolnomočenje ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju na področju soočanja s stereotipi in diskriminacijo.

1.4. Kako smo razvili smernice MINCE?

Razvoj smernic se je pričel z začetkom projekta, ko so se delavci s področja invalidskega varstva v vseh partnerskih državah sestali v fokusnih skupinah.

V te fokusne skupine je bilo vključenih 65 delavcev z različnih področij (npr. iz delavnic, storitev na domu, zaposlitvenih storitev, storitev intenzivne nege) in z

¹ Take vrste diskriminaciji rečemo intersekcijska ali tudi večplastna diskriminacija (op. prevajalke).

multidisciplinarnim ozadjem (npr. socialne delavke, psihologi, psihoterapevti, delovni terapevti in menedžerji).

Ti strokovnjaki so delali na razvoju znanj in orodij, ki naj bi delavcem na področju invalidskega varstva omogočila delovanje v skladu z načeli socialne vključenosti.

Naslednja pomembna faza v razvoju smernic se je zgodila z vključitvijo vrstnikov mediatorjev v razvojni proces. V vseh partnerskih državah so bile izvedene fokusne skupine z udeleženci z motnjami v duševnem razvoju. Udeleženci so sestavljali pisano množico ljudi, med katerimi so imeli nekateri izkušnje s samozagovorništvom. V fokusnih skupinah so delali na konceptu vrstniške mediacije. Osrednji del je bil namenjen refleksiji in diskusiji

Srž dela fokusnih skupin je bil v tem, da so udeleženci reflektirali in se pogovarjali o svojih situacijah pri vključevanju v skupnost ter o izkušnjah, ki so jih pridobili sami ali pa so o njih slišali od drugih ljudi z oviranostmi.

Tretji del pridobivanja znanja in strokovnih spoznanj je predstavljalo zbiranje kvalitativnih podatkov v vseh partnerskih organizacijah. Med zaposlene na različnih nivojih v organizacijah s področja invalidskega varstva (direktorji, menedžerji, vodje in neposredni delavci v oskrbi z različnimi izobrazbami) smo razdelili vprašalnik. V vseh partnerskih državah smo zbrali primere dobre prakse: modele za vključenost ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju v skupnost.

Vprašalnik se je nanašal na potrebe in ukrepe za uspešno vključenost ljudi s težjimi motnjami v

duševnem razvoju;
morebitno sodelovanje med organizacijami na področju invalidskega varstva in skupnostjo;
doprinosa, ki ga morajo ustvariti organizacije na področju invalidskega varstva, da je lahko proces vključevanja uspešen in
dejavnike, ki povezujejo skupnost in organizacije na področju invalidskega varstva.

Pravni okvir za
socialno vključenost
ljudi s težjimi motnjami
v duševnem razvoju

2. Pravni okvir za socialno vključenost ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju

Namen Konvencije o pravicah invalidov (v nadaljevanju: Konvencija), ki jo je Evropska komisija ratificirala leta 2010, je spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno ter enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spodbujati spoštovanje njihovega prirojenega dostojanstva (1. člen).

Socialna vključenost je kot eno temeljnih vodil Konvencije vpeto v različne člene. Najpomembnejši členi, ki se nanašajo na socialno vključenost, so:

9. člen: Dostopnost

12. člen: Enakost pred zakonom

Enakost pred zakonom je pravica, ki je za ljudi z motnjami v duševnem razvoju osrednjega pomena, saj se nanaša na področja, kjer se ti ljudje še vedno soočajo z omejitvami.

Na ljudi z motnjami v duševnem razvoju vplivajo sistemi nadomestnega odločanja (pri nas sta to npr. sistem skrbnika ali sistem skrbnika za posebni namen, op. prev.) in kratenje opravilne sposobnosti.

12. člen navaja standarde za nudenje podpore ljudem z invalidnostmi pri uživanju njihovih pravic. Ta podpora mora spoštovati pravice, potrebe in izbire ljudi ter ne sme v nobenem primeru pomeniti nadomestila za lastno odločanje.

To pomeni, da bi morali ljudi usposobiti za izbiro ene ali več podpornih oseb pri uveljavljanju lastne opravil-

ne sposobnosti. Podpora pri uveljavljanju opravilne sposobnosti obenem pomeni izboljšanje dostopnosti za ljudi z oviranostmi. Vključuje univerzalen dizajn in uporabo komunikacijskih sredstev, ki ljudem z oviranostmi omogočajo izkoriščanje naprednih mehanizmov načrtovanja. 12. člen je močno povezan z uživanjem in učinkovitim uveljavljanjem ostalih človekovih pravic v Konvenciji: Dostop do sodnega varstva (13. člen), Osebna svoboda in varnost (14. člen), Samostojno življenje in vključenost v skupnost (19. člen), Svoboda izražanja in mnenja ter dostop do informacij (21. člen), Spoštovanje doma in družine (23. člen), Izobraževanje (pravica do uživanja inkluzivnega izobraževalnega sistema na vseh nivojih in vseživljenjsko učenje, 24. člen), Zdravje (pravica do uživanja najvišjega dosegljivega standarda zdravja brez diskriminacije na temelju invalidnosti, 25. člen) in Sodelovanje v političnem in javnem življenju (pravica voliti ter biti izvoljen, 29. Člen) (Združeni Narodi 2014).

13. člen: Dostop do sodnega varstva

19. člen: Samostojno življenje in vključenost v skupnost

Za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju ta člen pokriva dve pomembni področji. Pravica do neodvisnega življenja se nanaša na individualno izbiro bivališča in življenjskih pogojev. V tem kontekstu 19. člen pokriva tudi pravico do individualne podpore. Vključenost za sabo potegne socialne dimenzije, kot so socialne interakcije in odnosi v skupnostih.

Za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju se pogosto smatra, da so nezmožni življenja izven institucij. 19. Člen Konvencije jasno opredeljuje pravico do

neodvisnega življenja in vključenosti v skupnost, ne glede na to, koliko podpore človek pri tem potrebuje ali kakšna je njegova intelektualna zmožnost.

Dostopnost skupnostnih storitev in prostorov, ki jih navadno uporabljajo vsi člani skupnosti, mora biti še posebej odzivna na zahteve skupin ljudi z oviranostmi, ki živijo v njej. (Odbor za pravice invalidov, 2017)

23. člen: Spoštovanje doma in družine

24. člen: Izobraževanje

25. člen: Zdravje: Invalidi imajo pravico, da uživajo najvišje dosegljive standarde zdravja brez diskriminacije na temelju njihove invalidnosti.

27. člen: Delo in zaposlitev

29. člen: Sodelovanje v političnem in javnem življenju
Evropska komisija je za izvajanje načel Konvencije sprejela Evropsko strategijo za invalide (2010–2020). Ta strategija spodbuja aktivno vključenost in polno sodelovanje ljudi z invalidnostmi v družbi. Strategija se osredotoča na osem načel:

- **Dostopnost** invalidom omogoča dostop do dobrin in storitev ter spodbuja trg pripomočkov za invalide.
- **Sodelovanje** invalidom zagotavlja uživanje vseh ugodnosti državljanstva EU. Stremi k odpravljanju ovir za enakopravno sodelovanje v javnem življenju in prostočasnih aktivnostih ter h kakovostnim skupnostnim storitvam.
- **Enakost** se nanaša na boj proti diskriminaciji na podlagi invalidnosti in promocijo enakih možnosti.
- **Zaposlitev** se nanaša na povečanje zaposlitvenih možnosti na trgu dela.

- **Izobraževanje in usposabljanje** vključuje promocijo inkluzivnega izobraževanja in vseživljenjskega učenja invalidov.
- **Socialna zaščita** vključuje spoprijemanje s socialnimi izzivi, s katerimi se soočajo invalidi, npr. neenaki dohodki, tveganje revščine in socialna izključenost.
- **Zdravje** pomeni dostop do enakih in udobnih zdravstvenih storitev ter pripomočkov.
- **Zunanje delovanje** predvideva promocijo pravic invalidov na mednarodni ravni.

Pravice in načela so dokončna, neločljiva ter predstavljajo zakonodajni okvir za vse ljudi z invalidnostmi. Med invalide uvrščamo ljudi, ki imajo dolgotrajne fizične, psihične, intelektualne ali senzorne težave, ki lahko v interakciji z različnimi ovirami zavirajo njihovo polno in učinkovito sodelovanje v družbi z enakimi izhodišči (1. člen Konvencije).

Kriteriji socialne
vključenosti

3. Kriteriji socialne vključenosti

“Socialna vključenost pomeni zagotavljanje osebam z motnjami v duševnem razvoju poln in pošten dostop do dejavnosti, socialnih vlog in razmerij direktno ob državljanih brez oviranosti.” (Bates & Davis, 2004)

V literaturi je mogoče najti številne definicije socialne vključenosti. Projekt MINCE gradi svoj koncept socialnega vključevanja na zakonodajnem okviru Konvencije in lahko razumljive definicije: “Socialna vključenost pomeni zagotavljanje osebam z motnjami v duševnem razvoju poln in pošten dostop do dejavnosti, socialnih vlog in razmerij direktno ob državljanih brez oviranosti.” (Bates & Davis 2004) V navezavi na organizacije s področja invalidskega varstva definicija predvideva nujno po

- o povečanju dostopnosti (identifikacija in odstranitev fizičnih in komunikacijskih ovir) in
- o vplivanju na stališča skupnosti.

Nadalje je nujno

- o oblikovati strateška načela vključenosti v organizacijah in
- o razviti inkluzivne prakse v organizaciji (Booth et al. 2002).

Kriterije za socialno vključenost, ki sledijo, so v okviru projekta MINCE definirali strokovnjaki in ljudje z motnjami v duševnem razvoju. Zaradi obsežnih potreb ciljne skupine se ti kriteriji nanašajo tako na posebne življenjske okoliščine ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju kot na splošne kriterije socialne vključenosti.

Dostop do skupnostnih dejavnosti in storitev zagotavljajo

- o identifikacija in odstranitev fizičnih ovir
- o uporaba inovativnih orodij in pripomočkov za mobilnost posameznika
- o ustrezne transportne storitve za dostop do skupnostnih aktivnosti in prostorov
- o dvigala, klančine in avtomatska vrata kot standardi za vse storitve v skupnosti
- o komunikacija brez ovir
- o razpolaganje z ustrezno komunikacijsko tehnologijo (vsak posameznik ima npr. na voljo računalnik s programom za sintetizacijo zvoka)
- o ustrezno komuniciranje z vsakim uporabnikom (nadomestna in podporna komunikacija) kot samoumevnim sestavnim delom storitve
- o poznavanje in cenjenje različnih načinov komuniciranja
- o dostopnost lahko berljivih in razumljivih gradiv

V organizaciji so vzpostavljena strateška inkluzivna načela, če so izpolnjeni nekateri pogoji

- o Menedžerji in delavci v oskrbi socialno vključenost dojemajo enako.
- o Organizacija s področja invalidskega varstva poleg nalog s področja oskrbe dejavno prispeva k skupnosti.
- o Storitve za ljudi z oviranostmi se nahajajo v središču skupnosti.
- o Tako menedžerji kot delavci v oskrbi se borijo za odpravljanje ovir v skupnosti.
- o Socialna interakcija in medosebni odnosi so pri delu z ljudmi z oviranostmi visoko cenjeni.
- o Različnost je dobrodošla in cenjena.

V organizaciji so razvite inkluzivne prakse

- o Dejavnosti prostega časa, kot so športne, verske in kulturne dejavnosti, upoštevajo različne okoliščine in izbiro ljudi.
- o Projekti vključenosti so načrtovani na lokalnem nivoju.
- o Načrtovanje storitev je usmerjeno v dobrobit ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Poudarek je na njihovi dobrobiti v skupnosti.
- o Vsi ljudje z oviranostmi so spodbujani k izražanju lastnih preferenc.
- o Preference in izbire ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju se spoštujejo, podpira se njihova realizacija.
- o Spodbujajo se veščine in talenti (umetnost in obrt).
- o Prisotno je dobro sodelovanje s starši ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.
- o V grajenje mostov s skupnostjo so vključeni starši.
- o Delavci v oskrbi vedno spodbujajo in podpirajo posameznikovo željo po večji samostojnosti.
- o V organizaciji so na voljo (in se posredujejo) informacije o skupnostnih storitvah ter dnevnih programih.
- o Organizacija je odprta za skupnost.
- o Vzpostavljena so partnerstva z drugimi ponudniki storitev v skupnosti.

- o Strokovni delavci so odprti za neobičajne, nestandardne rešitve.
- o Strokovni delavci so usposobljeni, da delujejo kot mediatorji, kadarkoli se pri ljudeh s težjimi motnjami v duševnem razvoju pojavijo izzivalne oblike vedenja..

Stališča v skupnosti oblikujejo inkluzivne vrednote in cilji

"Če si oseba s težko motnjo v duševnem razvoju, moraš na zobozdravnika čakati šest mesecev." (strokovni delavec v organizaciji s področja invalidskega varstva, 2017)

- o V skupnosti je visoka stopnja osveščenosti o enakosti in nediskriminaciji.
- o Ljudje s težjo motnjo v duševnem razvoju imajo dostop do sistema zdravstvenega varstva, tudi v preventivnih programih.
- o Ljudi s težjo motnjo v duševnem razvoju prepozna in ščiti zakonodaja.
- o Izobraževalni sistem je odprt za različnosti.
- o Ljudje v skupnosti vedo, da imajo tudi ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju veščine in znanja.
- o Ljudje v skupnosti so pripravljeni na stike in komunikacijo z ljudmi z motnjami v duševnem razvoju.
- o Skupnost je seznanjena s potrebami ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.

Kriteriji socialne
vključenosti in
učenja v skupnosti

4. Kriteriji socialne vključenosti in učenja v skupnosti

“Skupnostno izobraževanje je izobraževanje in učenje, ki izhaja iz opolnomočenja, socialne pravičnosti, spremembe, spoštovanja in kolektivne zavesti. Obstaja v skupnosti in iz nje izhaja, pri tem pa reflektira razvijajoče se potrebe posameznikov in njihovega okolja. Skupnostno izobraževanje gradi zmogljivost lokalnih skupnosti, da sodelujejo pri kreiranju odzivov na izobraževalno in strukturalno neenakost ter sodelujejo pri sprejemanju odločitev in oblikovanju načel.” (AONTAS 2004)

Glavni cilj projekta MINCE je model skupnostnega učenja, ki se razvija v smeri socialnega modela učenja. Skupnostno učenje tako postane inkluzivno skupnostno učenje.

Organizacije s področja invalidskega varstva (kot predstavnice ciljne skupine ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju) imajo nalogo, da krepijo kapacitete skupnosti in storitev v skupnostih v smislu spodbujanja socialne vključenosti. Socialna vključenost pomeni “poln in pošten dostop do dejavnosti, socialnih vlog in razmerij direktno ob državljanih brez oviranosti,” (Bates & Davis, 2004).

V naslednjem podpoglavju govorimo o *strategijah ozaveščanja*, v podpoglavju 4.2 pa o *Dostopnosti*. Dostopnost je razdeljena na dve temi s področja socialne vključenosti. Prva tema je *Praktična dostopnost za ponudnike storitev*, druga pa *Individualni dostop – srečanja v skupnosti*.

4.1. Ozaveščanje – vpliv na poglede in odnos skupnosti

Organizacije na področju invalidskega varstva igrajo ključno vlogo v boju proti stereotipom in klišejem o ljudeh s težjimi motnjami v duševnem razvoju. To jasno opredeljuje 8. člen Konvencije:

“Ozaveščanje

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo

sprejele takojšnje, učinkovite in primerne ukrepe za:

- a) ozaveščanje celotne družbe, tudi na ravni družine, o invalidih in spodbujanje spoštovanja njihovih pravic in dostojanstva;
- b) boj proti stereotipom, predsodkom in škodljivim ravnanjem v zvezi z invalidi na vseh področjih življenja, tudi s tistimi, povezanimi s spolom in starostjo;
- c) spodbujanje vedenja o sposobnostih in prispevanju invalidov.“

Skupnostno izobraževanje mora, ko govorimo o ozaveščanju in oblikovanju stališč, kreirati učne priložnosti tako za posameznike kot različne javne avtoritete, ponudnike storitev in druge storitve v skupnosti.

Ljudi običajno definirajo njihove identitete, osebne vrednote in stališča ter socialni pogoji.

Razumevanje različnosti in njihovih učinkov, prepoznavanje podobnosti ter srečevanje s človeškimi različnostmi zahtevajo trajno predanost človekovim pravicam in konceptom različnosti ter kritično refleksijo določenih stališč (Murray et al. 2006). Partnerstvo MINCE je za vozaveščanje zbralo sledeče kriterije:

- o nudenje rednih usposabljanj- treningov ozaveščanja za vključevanje in komuniciranje z ljudmi z motnjami v duševnem razvoju; usposabljanja so na voljo javnim službam, kot so lokalna policija, ponudniki zdravstvenih storitev in lokalne avtoritete
- o nudenje skupnostnega izobraževanja in usposabljanj različnim podjetjem ter članom skupnosti, npr. lastnikom trgovin, avtobusnim

“Cenil bi, če bi organizacija Lebenshilfe pokazala svojo predanost človekovim pravicam, ne samo znotraj organizacije, temveč tudi znotraj skupnosti.” (David Formayer, uporabnik storitev organizacije Lebenshilfen SD Graz)

šoferjem, letališkemu in restavracijskemu osebju

- o izvajanje delavnic na temo različnosti in človekovih pravic v šolah, organizacijah za izobraževanje odraslih
- o izvedba medijskih kampanj
- o predstavitev osebnih zgodb ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju
- o poučevanje lokalne skupnosti o tem, kako izboljšati življenja ljudi s posebnimi potrebami
- o organizacija dneva ustvarjalne komunikacije (možnost učenja o različnih metodah komunikacije, ki jih predstavijo ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju in njihovi vrstniki)
- o spodbujanje strategij za vključevanje, npr. organizacija dogodkov
- o organizacija javnih aktivnosti (gledališče, umetnost in obrt), ki vključujejo tako ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju kot ljudi iz skupnosti; izhodišče so sposobnosti ljudi z invalidnostmi

Primer dobre prakse

Dobra praksa

Izvajalska organizacija: Dnevni centar za rehabilitacijo djece I mladeži "Mali dom-Zagreb"

<http://www.malidom.hr>

Oblikovanje stališč v skupnosti

"Zakaj volim Zagreb" (slo. Zakaj imam rad Zagreb) je izobraževalni projekt, ki je bil razvit v okviru kurikuluma dejavnosti dnevnega rehabilitacijskega centra "Mali dom-Zagreb." Projekt je potekal eno šolsko leto

(2015–2016). Z uporabo tematskega pristopa je bil predstavljen širok nabor tem o mestu Zagreb. Teme so bile podajane v skladu z različnimi učnimi kanali, pri čemer so bili uporabljeni različni materiali (vidni, slušni, taktilni itd.). V skladu z izobraževalnimi in rehabilitacijskimi potrebami učencev so bili koncepti predstavljeni s pomočjo multisenzornih metod, ki so učencem omogočile razumevanje izkušenj in učenje.

Posebne prilagoditve in podpora so bile implementirane na področju komunikacije, učenja, uporabe različnih medijev (npr. likovnost in glasba) ter vključevanja funkcionalnih ciljev na različnih področjih razvoja: komunikacija, učenje, senzorna integracija, motorika. Učne enote so izvajali specialni pedagog, delovni terapevt, umetnostni terapevt in varuhinja.

Dejavnosti so izvajali dvakrat tedensko. Sestavljene so bile iz učnega dela in ustvarjalne delavnice pod vodstvom umetnostnega terapevta.

Učenci so uporabljali različne materiale, npr. lepilo, papir, voščenske itd. Pisali so tudi osebne lahko berljive zgodbe o soseskah, v katerih živijo. Na koncu leta so bili njihovi izdelki v lokalni knjižnici razstavljeni cel mesec- mesec, v katerem mesto Zagreb obeležuje svoj praznik.

Ciljna skupina je bila skupina otrok s težjimi motnjami v duševnem razvoju in kompleksnimi intelektualnimi, senzornimi motoričnimi ter komunikacijskimi potrebami. Neposredno so bili v dejavnosti vključeni učenci v starosti od 11 do 16 let.

Projekt je bil razvit kot del urnika centra Mali dom-Zagreb. Namen projekta je bil združiti različna okolja, v katerih otroci živijo in uporabljajo storitve.

Projekt so podprli knjižničarji in odločevalci na področju socialne politike mesta Zagreb. Pomagali so tudi prostovoljci in študenti Fakultete za socialne vede iz Zagreba, ki so pomagali s prenosom razstave med različnimi razstavnimi lokacijami.

Ključne metode projekta so bile:

- o univerzalno načrtovanje učnega pristopa
- o multisenzorni načini predstavitve
- o aktivno sodelovanje vsakega posameznega učenca
- o pomembne izkušnje
- o razvojni, funkcionalni in ekološki cilji
- o umetnostna terapija

Končni izdelki so bili razstavljeni na razstavi v lokalni knjižnici (maj 2016). Ideja o razstavljanju v knjižnici se je porodila med enim izmed izhodov učencev v skupnost, knjižnico v lokalnem okolju. Dotična knjižnica pogosto gosti razstave drugih organizacij. Med obiskom so jim povedali o projektu. Predlagali so, da se izdelki razstavijo maja, ko Zagreb praznuje svoj dan. Razstava je bila na ogled cel mesec, med tem časom pa so imeli obiskovalci knjižnice priložnost, da spoznajo in se učijo o ljudeh s težjimi motnjami v duševnem razvoju ter njihovem delu. To sodelovanje je prav tako odprlo vrata bodočim projektom z lokalno knjižnico.

Izobraževalnemu projektu sta sledili dodatni razstavi na Festivalu enakih možnosti (maj 2016) in v Mestni hiši (oktober 2016).

Opisan projektni pristop pokriva pomembne teme in učence postopoma pripravi za sodelovanje v življenju skupnosti. Sodelovanje z lokalno knjižnico se

nadaljuje, načrtovanje novih razstav pa je že v teku.

Model učenja o pomembnih temah in predstavitve v skupnosti je nadalje razširjen z vključitvijo različnih tem. V fazi načrtovanja sta razstavi na dveh bližnjih lokacijah: lokalna telovadnica in dom starejših občanov.

Projekt je mogoče z lahkoto prilagoditi različnim potrebam ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Pomembno je, da izberemo ustrezne teme in dejavnosti, ki jih lahko umestimo v kontekst resničnega, vsakdanjega življenja. Koristno je, da vključimo teme, ki se nanašajo na lokalne knjižnice, muzeje, kulturne dogodke.

4.2. Dostopnost in priložnosti za učenje

9. Člen konvencije o *Dostopnosti* državam pristopnicam nalaga uvedbo ustreznih ukrepov, ki invalidom zagotavljajo enakopravni dostop do fizičnega okolja, transporta, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi sistemi in tehnologijami, ter druge infrastrukture, odprte ali zagotovljene za javnost, tako na urbanih kot podeželskih območjih. V kontekstu inkluzivne skupnosti za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju se dostopnost nanaša na načrtovanje (javnih) ponudnikov storitev v skupnosti na eni in individualen dostop za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju na drugi strani. Tovrstna dostopnost zahteva pedagoško podporo in spoštovanje odnosov med posamezniki ter pripadniki skupnosti.

4.2.1. Praktična dostopnost ponudnikov storitev

Fizične prilagoditve

- o načrtovanje prijaznih in dostopnih prostorov
- o sodelovanje lokalnih arhitektov in inženirjev z organizacijami s področja invalidskega varstva (za zagotavljanje informacij in znanja ter izkušenj na področju dostopnosti)
- o zagotavljanje ustreznih transportnih storitev za obiskovanje dogodkov in prostorov v skupnosti
- o organizacije s področja invalidov ne smejo prenehati z zagovarjanjem dvigal, klančin in avtomatskih vrat pri vseh ponudnikih storitev v skupnosti

Komunikacija in sodelovanje

- o Javne storitve in tisto, kar ponuja skupnost, je dostopno preko različnih in ustreznih načinov komunikacije.
- o Na voljo so lahko berljive in razumljive publikacije.
- o Konference, kulturni ali verski dogodki so načrtovani v skladu s pravili dostopnosti do informacij.

Namig

V okviru Inclusion Europe so razvili Evropske standarde za lahko berljive in razumljive informacije. Standardi so namenjeni pisnim, elektronskim, avdio in video informacijam.

http://easy-to-read.eu/wp-content/uploads/2014/12/EN_Information_for_all.pdf

4.2.2. Individualni dostop – Srečanja v skupnosti

Namig

Poglejte si spletno stran
http://www.capito.eu/de/Angebote/Barrierefreie_Information/

Eno izmed temeljnih vprašanj v projektu MINCE se nanaša na to, kako vzpostaviti uspešna srečevanja med ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in drugimi pripadniki skupnosti.

V tem kontekstu je bilo zbranih nekaj izjav ljudi z motnjami v duševnem razvoju.

- o Identificirajte skupnostne prostore, ki so odprti in gostoljubni.
- o Načrtujte manjša srečanja v skupnosti in srečanja ponavljajte.

“Včasih bi ljudje radi naredili kaj dobrega in mi dajo čokolado, toda jaz nisem otrok! Nočem, da mi daš čokolado, namesto da bi komuniciral z mano.” (uporabnik)

Srečanja naj bodo načrtovana predvsem v vsakdanji maniri. Vsakdanja situacija bi bila npr. samostojen obisk trgovine s prehrabnimi izdelki z namenom nakupa zobne ščetke. Obisk trgovine v skupini ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju ni vsakdanja situacija. Proces spoznavanja je zelo pomemben za vse vpletene ljudi. Priporočljivo je, da se srečanja ponavljajo (npr. obiskovanje iste kavarne), saj tako oblikujemo znane situacije in zmanjšamo negotovost.

- o Zagotovite odprto, razumevajočo in mediacijsko podporo.

“Kaj me živcira? Kadar želim v kavarni naročiti in natakarica vpraša mojo varuhinjo, kaj bom pil.” (uporabnik)

Pozitivne interakcije med ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in pripadniki skupnosti pogosto zahtevajo pomoč spremljevalne osebe. Le-ta zagotavlja različne oblike podpore in nastopa kot mediator med skupnostjo ter osebo z motnjo v duševnem razvoju, če je prisotna zmedenost z ene ali obeh strani (Fischer 2010). Ko govorimo o skupnostnem izobraževanju, ima ena izmed nalog spremljevalne osebe oz. asistenta pedagoško naravo. To zahteva dodatne veščine in orodja, zaradi česar smo razvili MINCE Kurikulum za delavce na področju invalidskega varstva. Gre za orodje, čigar vsebine in uporaba zagotavljajo, da bodo delavci delovali kot spodbujevalci vključenosti.

- o Pripadniki skupnosti se naučijo empatije in

spoštovanja do ljudi.

Srečanja ljudem omogočijo, da aktivno delajo na lastnih percepcijah, morebitnih predsodkih in stereotipih ter višajo sposobnost empatičnega ravnanja v nevsakdanjih situacijah. Te učne izkušnje bo morda potrebno podpreti z razlagami ali informacijami s strani organizacij na področju invalidskega varstva.

- o Komunikacijske geste so prepoznane.
- o Spoštovanje in dostojanstvo sta temeljni vodili v komunikaciji.
- o Ljudje so nagovorjeni neposredno in ne preko skrbnikov ali drugih ljudi.
- o O ljudeh se ob njihovi prisotnosti ne govori v tretji osebi.
- o Meje interakcije, ki jih postavijo ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju, se spoštujejo (glej Communication Bill of Rights, 1992).

Namig

Communication Bill of Rights:

Zakon o pravicah je leta 1992 spisala American Speech and Hearing Association (Ameriško združenje za govor in sluh). Za več informacij pogledajte na www.asha.org/njc

Ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju so raznolika skupina ljudi z raznolikimi željami in odločitvami glede družabnosti. Meje v njihovi odprtosti za interakcijo z drugimi ljudmi morajo podporne osebe in pripadniki skupnosti spoštovati.

Dobra praksa

Primer dobre prakse

Izvajalska organizacija: Mobilna služba, Lebenshilfe für Menschen mit Behinderung Seelze e.V.

www.lebenshilfe-seelze.de

Vključenost v mladinski center

Pobudnik projekta je mobilna služba za podporo družinam. Projekt se je pričel marca 2017 in se odvija enkrat tedensko.

V mladinskem centru Bau-Hof (<http://www.bau-hof.de/>)

se odvijajo redne aktivnosti za preživljanje prostega časa. Bau-Hof ponuja mnoge dejavnosti in prostore, med njimi skrb za živali (poniji, koze, zajci, itd.), gradnjo koč, plezanje, adrenalinski vrt (dvignjena pot iz vrvi), umetniške in obrtne delavnice, kavarno, glasbeno dvorano, skupno kuhinjo, raziskovalne delavnice z eksperimenti ter bralnico.

Skupina ljudi z motnjami v duševnem razvoju iz organizacije Lebenshilfe se z mladostniki in otroki redno udeležuje dejavnosti. Mladi ljudje se srečajo na kosilu v prostorih organizacije Lebenshilfe in se skupaj odpravijo v Bau-Hof. Da bi se novi prišleki počutili čimbolj sproščeno in da drugi otroci ne bi bili zmedeni, je organizacija Lebenshilfe začela z majhno skupino otrok. Končni cilj je, da bi se lahko vsak otrok, neglede na morebitne oviranosti in sposobnosti, vključil v Bau-Hof brez diskriminacije.

Pomemben del strategije je začeti z majhno skupino otrok z oviranostmi, ki ne bodo dojemani kot nekaj nenavadnega in drugačnega. Ponudba mladinskega centra Bau-Hof je sestavljena iz mnogih aktivnosti in tako lahko vsak najde nekaj zase.

A photograph of a man with dark hair and a beard, wearing a tan jacket over a striped shirt, speaking into a microphone. He is seated at a table with a glass of beer in front of him. In the background, another man with glasses is visible, looking towards the speaker. A blue circular graphic with white text is overlaid on the bottom left of the image.

Merila in doprinos
organizacij na področju
invalidskega varstva
k socialni vključenosti

5. Merila in doprinos organizacij na področju invalidskega varstva k socialni vključenosti

Ko govorimo o socialnem vključevanju oseb s težjimi motnjami v duševnem razvoju, govorimo o ciljni skupini, za katero obstaja nevarnost, da ni popolnoma vključena v razpravo o inkluziji in socialnem sodelovanju. Čeprav Konvencija nedvoumno priznava, "...da je treba spodbujati in varovati človekove pravice vseh invalidov, tudi tistih, ki potrebujejo večjo podporo," (Preambula), to v praksi pogosto ni upoštevano. Praksa je odvisna od različnih strukturnih, socialnih ali sociopolitičnih dejavnikov. Organizacije na področju invalidskega varstva kot predstavnice ciljne skupine ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju so pred izzivom, da se umestijo in delujejo v sferi prioritet, ki so včasih med sabo celo v konfliktu. Dejanska vloga in funkcija teh organizacij se nenehno spreminjata (fenomen je opisan v podpoglavju 5.1.). Ključni strategiji za premagovanje teh izzivov sta pristop, ki izhaja iz posameznika, in usmerjenost v skupnost (Seifert 2012). O teh strategijah bomo govorili v podpoglavjih 5.2., 5.3. in 6.1.

5.1. Vloga in funkcija organizacij na področju invalidskega varstva v skupnosti

V vseh evropskih organizacijah sta skrb za ljudi z invalidnostmi in pomoč ljudem z invalidnostmi del večjega nacionalnega sistema socialnega varstva. Na sistem invalidskega varstva ne moremo gledati kot na ločen

sistem. Ta umestitev v večje strukturirane sisteme skrbi pomeni, da gre za širši vpliv na dojemanje in dejavnosti v sektorju invalidskega varstva. Okvirne pogoje in možnosti za specifično akcijo določa širši okvir (Schulte-Kemna 2014). V tem smislu morajo organizacije s področja invalidskega varstva izpolnjevati zahteve po oblikah oskrbi in podpore, ki so zakonsko določene ter namenjene dobrobiti različnih ciljnih skupin. Po eni strani sta družba kot celota in družina odrešeni te odgovornosti, po drugi strani ljudje z invalidnostmi dobijo možnost oblikovanja lastnega življenja preko mehanizmov potrebne podpore.

Potrebno pa je vzeti v uvid, da je bil prvotni namen institucij (od 19. stol. dalje), da med drugim ljudi z oviranostmi spremenijo v družbi koristne ljudi, preprečujejo njihovo zanemarjanje ali celo pred njimi zaščitijo družbo. Individualna podpora ljudem, ki so živeli v institucijah, ni bila na voljo. Früchtel in drugi so izpostavili, da so bile institucije "ne za integracijo, a odgovorne za segregacijo," (2013a). Od sredine 20. stol. dalje in s pričetkom v Skandinaviji pa se je ta slika pričela spreminjati. Vprašanja sodelovanja, normaliziranja življenjskih pogojev in integracije v skupnost so postala glasnejša ter povezana s prizadevanji za dezinstitucionalizacijo.

Dezinstitucionalizacija ne pomeni opustitve obstoječih organizacij, temveč spremembo razumevanja njihove vloge (Aselmeier 2004). Paradigma zasuka od institucionalne podpore k skupnostni podpori je v teku. "Strokovno gledano gre za zasuk od splošnih storitev k individualizirani podpori, poudarku na samoodločanju, samousmerjanju in izraženi potrebi po storitvah, ki temel-

jijo na dokazih," (Schalock/Verdugo 2012).

Najkasneje od sprejetja Konvencije, ki predstavlja zakonski temelj vključenosti, organizacije uvajajo spremembe in v središče postavljajo vključenost njihovih uporabnikov. To zahteva novo razumevanje vlog, ki se ne osredotočajo več zgolj na ljudi z invalidnostmi, temveč v zakup jemljejo socialno okolje in možnosti, ki jih ponuja, družbo kot tako pa umeščajo v proces inkluzije.

Vključenost ima dve dimenziji, ki sta med sabo tesno povezani. Najprej je tu normativna dimenzija, ki se odraža v Konvenciji: invalidi imajo pravico sodelovanja in družba mora poleg sprejemanja različnosti, ki jo s sabo prinaša sodelovanje, dati ljudem z oviranostmi dostojanstvo in avtonomijo.

Druga dimenzija inkluzije je operativna dimenzija, strukturiran sistem skrbstva, ki na podlagi njegovih potreb in želja posamezniku nudi v skupnost usmerjeno podporo. V tem primeru morajo biti naloge organizacij na področju invalidskega varstva zastavljene širše. Vse dejavnosti organizacije morajo seveda temeljiti na izhajanju iz posameznika. Ta korak so organizacije naredile v preteklih letih, ali so se tega lotile v sedanjosti. Organizacije pa se morajo osredotočiti tudi na skupnost in storitve v skupnosti. To pomeni, da morajo biti "ponudnice storitev za lokalne delodajalce, upravo in klube itd. na način, da jim pomagajo odpreti se za ljudi z invalidnostmi," (Speck 2013). Naloge in kompetence na tem področju so za ljudi z lažjimi oviranostmi ali učnimi motnjami že zdaj dobro oblikovane. Ko pa govorimo o ciljni skupini projekta MINCE, ljudeh s težjimi motnjami v duševnem razvoju, je potrebno še veliko postoriti.

Organizacije na področju invalidskega varstva morajo biti tudi "ponudnice storitev za lokalne delodajalce, upravo in klube itd. na način, da jim pomagajo odpreti se za ljudi z invalidnostmi." (Speck 2013).

Temu nemudoma sledijo posledice tako na organizacijski ravni kot na ravni delavcev. Vidik delavcev je obdelan v razvoju MINCE Kurikuluma za delavce na področju invalidskega varstva, ki vključuje te nove dimenzije in izzive. V povzetku Kompendija so vključene tudi te smernice in sicer v podpoglavju 4.2. Prvi del omenjenih smernic se osredotoča na raven organizacij, ključno vlogo v implementaciji predstavljenih idej in primerov odigrajo zaposleni.

“V kontekstu vključenosti bo uspeh institucije merjen s tem, kako odgovornost vrača skupnosti in/ali v konkreten socialni prostor (ožja skupnost) in jo tam tudi pusti.” (Speck 2013).

Iz perspektive organizacij na področju invalidskega varstva lahko rečemo, da bo “v kontekstu socialne vključenosti /.../ uspeh institucije merjen s tem, kako odgovornost vrača skupnosti in/ali v konkreten socialni prostor (ožja skupnost) in jo tam tudi pusti,” (Speck 2013).

V tem smislu bo v prihodnosti ena glavnih nalog organizacij s področja invalidskega varstva ta, da bodo prispevale k razvoju inkluzivne kulture v vključujoči skupnosti, v kateri bodo socialne storitve odprte za ljudi z oviranostmi. Po drugi strani bodo nudile specializirane storitve za ljudi z invalidnostmi, ki pa bodo prepletene s storitvami, ki so naravnane v skupnost (Theunissen 2006).

Kako lahko organizacije s področja invalidskega varstva najbolje ponudijo obstoječe in nove storitve skupnosti? Kakšno podporo lahko nudijo skupnosti, da bodo njene storitve dostopne ljudem s težjimi motnjami v duševnem razvoju? Kako lahko organizacije s področja invalidskega varstva prispevajo k inkluzivnim kulturam?

5.2. Mreženje organizacij na področju invalidskega varstva v skupnosti

Ker je prvotna vloga organizacij na področju invalidskega varstva nega in podpora ljudem z invalidnostmi, organizacije niso avtomatično usposobljene za spodbujanje socialne vključenosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Organizacije na področju invalidskega varstva in njihovi zaposleni so sredstvo v procesu socialnega vključevanja. Toda ta proces lahko poteka le kot vzajemni proces med posameznikom in skupnostjo ter je lahko uspešen zgolj v tem vzajemnem učinkovanju. Zaradi tega sta za doseganje vključenosti v okviru ožje skupnosti močno potrebna sodelovanje in mreženje. Za to pa je potreben čas. Na proces vključevanja moramo gledati kot na dolgoročen proces. Kako lahko organizacije na področju invalidskega varstva gradijo trajnostne mreže v skupnosti in s skupnostjo?

- o V skupnosti najdete skupne interese in možnosti.
- o Sodelujte v projektih in dogodkih skupnosti.
- o Ponudite delavnice ozaveščanja.
- o Sodelujte z institucijami v skupnosti, ko gre za dostopnost do arhitekturnih objektov in različnih možnosti.
- o Strokovnim delavcem in javnim uslužbencem ponudite usposabljanje na temo socialne vključenosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.
- o V skupnosti organizirajte informacijske shode.
- o Sodelujte z institucijami v smeri spreminjanja njihove obstoječe podpore ljudem s težjimi

motnjami v duševnem razvoju.

- o V vsakdanje delo vključujte prostovoljce.
- o Sodelujte z izobraževalnimi organizacijami, kot so šole, centri za izobraževanje odraslih, univerze; z njimi razvijajte projekte, spodbujajte pripravnštvo.
- o Na srečanjih ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in ljudi iz skupnosti skupaj usposablajte na področju komunikacije.
- o Organizirajte dneve odprtih vrat ali odprite delavnice svojih organizacij.
- o Udeležujte se dogodkov, obiščite prostore in organizacije v skupnosti, ki so pogosto v uporabi (knjižnice, parki, telovadnice...).
- o Z organizacijami, ki imajo podobne vsakodnevne cilje (npr. ustvarjanje, kuhanje, vrtnarjenje...) ustvarite mrežo in vzpostavite spletne strani, mesečne sestanke, stalne skupine itd.
- o Zagotovite, da boste vi in ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju dogodke organizirali skupaj z drugimi deležniki v skupnosti.
- o Razvijajte projekte sodelovanja.
- o Izberite predstavnike ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju, ki bodo sodelovali na občinskih srečanjih, razpravljalnih forumih v skupnosti idr.
- o Komunicirajte z lokalnimi oblastmi, ponudniki storitev v skupnosti in podjetniki; najдите vire za oblikovanje služb, pripravnštva, socialno in skupnostno sodelovanje.

- o Spremenite svoje dnevne rutine in modele delovanja- mnogo dejavnosti je mogoče izvesti zunaj vaše organizacije.

Dobra praksa

Primer dobre prakse

Izvajalska organizacija: Cerci Espinho

<https://www.cerciespinho.org.pt/index.php>

Kako ozaveščati in spodbujati vključenost

Uporaba skupnostnih virov in odpiranje organizacije skupnosti

Cerci Espinho to prakso udejanja od leta 2010. Primer dobre prakse je razviden iz dveh sklopov aktivnosti:

- o vodeni ogledi po organizaciji v normalnih delovnih dneh
- o aktivnosti, ki se izvajajo v kontekstih skupnosti

Vključeni so uporabniki z oviranostmi, tudi težjimi, subjekti, in/ali ljudje iz skupnosti (šolski otroci, starejši iz Instituições Particulares de Solidariedade Social, osebe različnih organizacij, politiki in odločevalci, podjetja, predstavniki javnih teles). Vire predstavljajo vsa mesta, kjer se dejavnost izvaja (lahko so v organizaciji ali v skupnosti - npr. v kavarnah/ restavracijah, muzejih, na sejmih, zabavah ter družabnih, kulturnih in športnih dogodkih).

Osnovna metodologija je interakcija med širšo javnostjo in ljudmi z oviranostmi (učnimi težavami ali težjimi motnjami v duševnem razvoju), tako v kontekstu organizacije kot tudi v najrazličnejših kontekstih v skupnosti. Za to interakcijo je značilno posredovanje informacij o posebnostih oseb z oviranostmi in obstoječe ter različne potrebne dejavnosti v interaktivnem ter osebnem kontekstu. Dejavnosti v kontekstu skupnosti se izvajajo

ob upoštevanju interesov uporabnikov in ciljev posamezne dejavnosti. Interakcija in javna prepoznavnost ljudi z oviranostmi v različnih kontekstih sta temeljni strategiji za spodbujanje pozitivne javne podobe ljudi s posebnimi potrebami ter ozaveščenje javnosti.

Obe akciji se lahko izvajata v vsaki organizaciji, ki ima na voljo človeške vire, njeni zaposleni pa se zavedajo pomena sobivanja z ljudmi z oviranostmi (oz. težjimi motnjami v duševnem razvoju) v skupnosti.

5.3. Sodelovanje organizacij na področju invalidskega varstva v lokalnem in regionalnem razvoju

Organizacije na področju invalidskega varstva so del lokalnega okolja, zato so odgovorne tako za aktivno sodelovanje v teh okoljih kot za razvoj lokalnega območja. Organizacije lahko z različnimi ukrepi in dejavnostmi prispevajo k razvoju inkluzivne kulture v skupnosti. Lahko igrajo aktivno vlogo v tako imenovanem procesu povezovanja skupnosti. Mreža The New Paths to Inclusion Network (slo. mreža novih poti k vključenosti) opozarja na potrebo po razvoju strategij za povezovanje skupnosti in vzpostavljanju partnerstev ter ponuja 12 "načel uspešnega mreženja in partnerstev", na katerih lahko skupaj delajo organizacije na področju invalidskega varstva ter skupnost:

12 načel uspešnega mreženja in partnerstev (New Paths to Inclusion Network)

1. skupna vizija vključenosti
2. jasen fokus na pomembne potrebe
3. dobra komunikacija
4. vpljudnost in diplomacija
5. zaupanje in preglednost
6. situacija, ki koristi vsem partnerjem

7. združitev moči vseh partnerjev
8. koordinacija in sodelovanje, skupni viri, ustvarjanje novih priložnosti
9. skupno reševanje težav
10. spoštovanje pravice do nestrinjanja, delovanje na temeljih dogovora
11. mreženje in grajenje osebnih odnosov
12. praznovanje uspeha

(New Paths to Inclusion Network)

Ob upoštevanju teh načel lahko sodelujejo tako invalidske organizacije kot tudi druge organizacije v skupnosti.

Sodelovanje se vedno nanaša na celotno skupnost. Veliko ljudi živi skupaj v različnih oblikah. Ljudje imajo na voljo različne storitve, ponudbe in javne površine. Imajo možnost, da postanejo učinkoviti pri oblikovanju vključujoče skupnosti; tako ne ostane samo pri pravni obveznosti nosilcev političnih odločitev, ki so obvezani k uresničevanju vključenosti.

Za ustvarjanje najboljših pogojev za nadaljnje sodelovanje lahko organizacije na področju invalidskega varstva sprejmejo ali določijo naslednje ukrepe:

- o usposabljanje osebja v organizacijah na področju invalidskega varstva na področju komunikacije z javnostmi
- o izvedba dogodkov ali projektov, ki širši javnosti omogočajo izkušnjo vključenosti
- o identifikacija prostorov v skupnosti, kjer ljudje sodelujejo v dejavnostih, za katere se zanimajo tudi ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju; redno obiskovanje teh prostorov

- o delo na odnosih med ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in skupnostjo; lajšanje medsebojne komunikacije
- o izdelava uporabnih izdelkov in nudenje potrebnih storitev skupnosti
- o aktivnost v socialnem okolju, prispevanje k socialnemu okolju, navezava stikov z ljudmi iz okolja
- o večja fleksibilnost glede virov (človeški viri, čas, samostojno odločanje)- strokovni delavci naj imajo prostejše roke pri delu, ki je usmerjeno v skupnost
- o delitev materialnih virov (npr. prostori, avtomobili, vrtovi) s skupnostjo

Dobra praksa

Izvajalska organizacija: Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH

<http://lebenshilfen-sd.at/>

Inkluzivni dogodki

Uporabni izdelki za skupnost

Festival rastlin v Gratkornu

Od leta 2016 Lebenshilfe Gratkorn organizira in gosti festival spomladanskih rastlin. Različne mlade rastline (bazilika, paradižnik, buče, bučke, sončnice in še veliko več) v delavnici gojijo in negujejo ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Druge organizacije s področja invalidskega varstva, ki se prav tako ukvarjajo z dejavnostjo vzgoje mladih rastlin, so vabljene, da prispevajo k festivalu. Vabila in plakati so razdeljeni v Gratkornu in njegovi okolici. Organizirajo bife, ponudijo torto in kavo, kar obiskovalce vabi, da ostanejo in ko-

Primer dobre prakse

municirajo med sabo. Festival rastlin je bil velik uspeh že ob svoji prvi izvedbi, saj so prišli številni ljudje iz skupnosti in kupili rastline za svoje vrtove. Ljudje iz skupnosti so delavnico pozvali, naj v naslednjih letih festival ponovi, zato Gratkorn zdaj načrtuje letni festival rastlin.

Dobra praksa

Primer dobre prakse

Izvajalska organizacija: AKTYWNI – Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Niepełnosprawnych Intelaktualnie

<http://www.bazadobrychpraktyk.org.pl/practice/view/204>

Sodelovanje z drugimi organizacijami v skupnosti, v tem primeru: centri za socialno skrbstvo

Projekt je bil zasnovan za podporo družinam z otroki z motnjami v duševnem razvoju v sodelovanju s centri za socialno skrbstvo v različnih občinah pokrajine Podlasje. Šlo je za sodelovanje s Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. W. Kikolskiego w Białymstoku (posebni izobraževalni center Kikolskie v Białymstoku). Projekt je bil financiran z lastnimi sredstvi centra, nacionalnimi sredstvi za rehabilitacijo ljudi s posebnimi potrebami (PFRON) in s pomočjo sponzorjev. Ciljna skupina je vključevala ljudi z različnimi stopnjami motenj v duševnem razvoju, vključno s težjo motnjo v duševnem razvoju, in njihove družine. Družine so bile izbrane iz najrevnejših okolij in prej niso imele nikakršne strokovne podpore pri oviranosti otrok in težavah vsakdanjega življenja. Osnovni podatki projekta:

- o Izbranih je bilo 20 družin.
- o Diagnosticirane so bile potrebe in možnosti

socialne aktivacije družin.

- o Za vsako družino je bil izdelan individualen načrt.
- o Vsem uporabnikom projekta je bila zagotovljena psihološka in terapevtska pomoč.
- o Izvedene so bile integracijske delavnice z elementi obrti in idejo splošne promocije integracije ljudi z oviranostmi v skupnost.
- o Vzpostavljene so bile podporne skupine za člane družin.
- o Na voljo so bile informacije o projektu; ljudem so povedali, da lahko dobijo nasvete.
- o Program usposabljanja za vse družine, vključno z ekskurzijo v muzej v vasi Wach.

Te dejavnosti so prinesle sledeče rezultate:

- o Udeleženci so dvignili svoje socialne kompetence in okrepili komunikacijske veščine.
- o Socialne povezave med udeleženci v projektu so postale tesnejše.
- o Udeleženci so pridobili praktične veščine (npr. izdelava pletarskih izdelkov, vezenje, šivanje, kuhanje itd.).
- o Negativni stereotipi med ljudmi, ki skrbijo za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju, so se zmanjšali na minimum.
- o Starši so postali bolj ozaveščeni v smislu dejavnosti in socializacije otrok s težjimi motnjami v duševnem razvoju.

Elementi projekta, ki so tvorili dobro prakso, so bili: inštruktorji so podpirali družine v njihovem socialnem okolju (240 ur intervencije), med upravičenci so bili izbrani štirje "nadzorniki", ki so posledično opravljali prak-

tične aktivnosti na terenu.

Sklepamo, da projekt vpliva na socialno vključenost in socialno udeležbo družin, ki vzgajajo otroke z motnjami v duševnem razvoju. Zgodil se bo še en učinek: prebivalci pokrajine Podlaskije bodo zvišali svojo zavest o vključevanju ljudi z invalidnostmi. Projekt se bo glede na potrebe upravičencev nadaljeval tudi v prihodnje: Regionalni operativni program Maleške regije je zagotovil nadaljnjo podporo družini za obdobje med leti 2014 in 2020 (1) ter programe socialne preventive za družine z otroki z motnjami v duševnem razvoju (2).

A photograph of a middle-aged man with grey hair, wearing a brown and grey patterned sweater, speaking into a black microphone. He is looking slightly upwards and to the right. In the background, a crowd of people is blurred, suggesting a public event or conference. A blue circular graphic with white text is overlaid on the bottom left of the image.

Merila v navezavi
na osebne ali
individualne zadeve

6. Merila v navezavi na osebne ali individualne zadeve

Kot je navedeno zgoraj, je ena izmed ključnih strategij na poti k socialni vključenosti pristop, usmerjen v posameznika. Ta pristop je namenjen ljudem s težjimi motnjami v duševnem razvoju in bo podrobneje orisan v poglavju 6.1. Poleg tega pa obstajajo tudi druge skupine, ki zahtevajo pozornost v procesu socialne vključenosti. To so t.i. pospeševalci vključenosti. Med njimi so:

- o delavci na področju invalidskega varstva (podrobneje v poglavju 6.2)
- o vrstniki z lažjimi oviranostmi (2.3)

Oba pristopa, usmerjeni v posameznika in usmerjeni v skupnost, sta tesno povezana. Izjave, ki sledijo, se vedno nanašajo na oba pristopa, saj uporaba enega logično osmišlja uporabo drugega.

6.1. Merila in podpora pri odnosu s skupnostjo: izhajamo iz posameznika

“Načrtovanje, ki je usmerjeno v posameznika, pomeni prilagajanje podpornih storitev potrebam in interesom posameznika, usmerjanje in razvijanje, participativno, individualnih podpornih ureditev, ki so, kolikor je le mogoče, blizu osebnim zahtevam glede “dobrega življenja”. Torej, nič več ni vprašanje, katera oseba “ustreza” kateri storitvi, ampak kako izvajati lastne življenjske načrte,” (Seifert 2012). Mnoge organizacije na področju invalidskega varstva že opravljajo svoje delo na podlagi načrtovanja in usmerjenosti v posameznika.

“...nič več ni vprašanje, katera oseba “ustreza” kateri storitvi, ampak kako izvajati lastne življenjske načrte,” (Seifert 2012).

V večini primerov je uspeh odvisen od motivacije in predanosti različnih ljudi in skupin v organizaciji, pa tudi zunaj organizacije, v skupnosti (Seifert 2012). Za vse ljudi z motnjami v duševnem razvoju (težjimi motnjami) "stopnje sodelovanja v skupnostih" vključujejo spremenljivke: "prisotnost, srečanje in participacijo" (Simplican et al. 2014). Vsaka od treh spremenljivk ima svoj pomen in vrednost v procesu socialnega vključevanja ter sodelovanja v skupnosti. Organizacijam s področja invalidskega varstva in osebju gre za podporo uporabnikom na poti do javne ali družbene prisotnosti in sodelovanja v skupnosti. Posebni interesi, kje biti prisotni, kje se srečevati ali kje se v celoti vključevati, se lahko razlikujejo pri vsakem od uporabnikov. To je potrebno zaznati za vsako področje posebej in področja razvijati z uporabo metod, usmerjenih na posameznika.² Sodelovanje med vsemi zadevnimi strankami je nujno, saj je lahko izvajanje načrtovanih dejavnosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju v skupnosti uspešno le na ta način. Le motiviranost vseh akterjev znotraj in izven organizacij na področju invalidskega varstva lahko pripelje do prostorov in situacij, kjer se odvijajo prisotnost, srečanja in sodelovanje. Sledi nekaj predlogov, kako se osredotočiti na cilje in interese posameznika, da bi ugotovili, kako in kje graditi odnose ter povezave s skupnostjo:

- o Prepoznavajte preference uporabnika s težjo motnjo v duševnem razvoju.
- o Najdite prostore in situacije, v katerih lahko ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju

---

² MINCE Kurikulum za delavce na področju invalidskega varstva prinaša osnove, načela in orodja za načrtovanje, pri katerem izhajamo iz posameznika, v modulu 5. Kurikulum je na voljo na spletni strani projekta: www.mince-project.eu

sledijo svojim preferencam v skupnosti.

- o Upoštevajte in cenite različne načine komuniciranja.
- o Ponudite možnosti praktičnih usposabljanj v realnih okoljih.
- o Zagotovite nabor ustreznih dejavnosti za prosti čas.
- o Ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju pripravite tako, da pogosto obiščete lokacije v skupnosti (trgovine, parki, kavarne, tržnice, knjižnice...). Tako jih postopno vključujete v dogodke in vsakdanjo življenje skupnosti (od prisotnosti do srečanja in sodelovanja). Istočasno se bodo ljudje v skupnosti navadili na srečanja z ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.
- o V skupnosti najдите ljudi, ki so motivirani za prispevek k novim odnosom- postanejo naj del "kroga podpore"³.
- o Vzpostavite osebne mreže, ki bodo ljudem s težjimi motnjami v duševnem razvoju omogočale in olajšale sprejemanje lastnih odločitev.

Primer dobre prakse

Dobra praksa

Izvajalska organizacija: CERCIGUI

<http://cercigui.pt/>

Vključenost v dejavnosti prostega časa

Projekt: Plataforma Madre Teresa de Calcutá

Aktivnost se razvija od leta 2012. Trenutno potekajo dvotedenska srečanja, dejavnosti so načrtovane za celo leto. Delo opravljajo prostovoljci, tehniki zavoda in

³ <http://trainingpack.personcentredplanning.eu/index.php/de/circles>

voditelji CNE (nacionalna skavtska organizacija).

Platforma Madre Teresa de Calcutta je nacionalni pilotni projekt, ki vključenost zasleduje z vpisom ljudi z invalidnostmi ali posebnimi učnimi potrebami v skavtske vrste. Projekt ima dva osnovna cilja: prvi je približanje skavtstva, njegovih načel in izobraževalnih metod mladim ljudem z invalidnostmi z namenom prihodnje možne in zaželjene integracije v skupino, ki je najbližja njihovi skupnosti. Drugi cilj je mladim skavtom ponuditi enkratno priložnost za pridobivanje znanja, deljenje in razvijanje vezi z realnostjo uporabnikov z invalidnostmi. Del tega projekta je 13 ljudi z zmernimi in težjimi motnjami v duševnem razvoju.

Izvedbo projekta podpirajo naslednji elementi:

- skupinska dinamika
- informativna predavanja
- srečanja
- predstavitve
- delavnice vprašanj in odgovorov
- različni materiali, ki jih je zagotovila CNE
- med letom potekajo številni projekti vključenosti:
  - o Rover Ibérico – inclusion +
  - o nacionalne izmenjave
  - o sodelovanje v aktivnostih skupnosti
  - o festivali v skupnosti
  - o kampiranja

Načrt je, da se s projektom nadaljuje. Pozornost je ves čas usmerjena na razpoložljivost prostovoljcev nacionalne skavtske organizacije in CERCIGUI ter vseh ostalih, ki bi se želeli vključiti.

Projekt je odprt za vse ljudi z oviranostmi, ne le za uporabnike CERCIGUI. Prakso bi lahko povzele ostale

organizacije v okviru nacionalne skavtske zveze in druge sorodne organizacije. Ljudi z oviranostmi bi lahko vključile na svojem območju.

Primer dobre prakse

Dobra praksa

Izvajalska organizacija: CUDV Črna na Koroškem

<http://www.cudvcrna.si>

Možnost praktičnega usposabljanja v realnem življenju

Projekt: VOSIDIS – Prilagojena delovna vzgoja za osebe s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju

Projekt VOSIDIS, čigar rezultat je bil pilotski program usposabljanja, je v okviru programa Leonardo da Vinci sofinancirala Evropska Komisija.

Partnerji v projektu VOSIDIS so bili Alianta, projektno svetovanje iz Slovenije, BAPID iz Bolgarije in FENACERCI iz Portugalske.

Kratkoročno je bil učinek projekta usmerjen v izboljšanje veščin in kompetenc ljudi s težjimi ter težkimi motnjami v duševnem razvoju, ki so bili vključeni v izobraževalni in delovni proces, ter njihovih inštruktorjev. Dolgoročnost projekta je predvidevala vključevanje vidnega števila oseb iz ciljne skupine v delovne procese, kar bi vplivalo na njihovo vključenost v družbo.

Usposabljanje inštruktorjev je leta 2009 potekalo v Sloveniji, na Portugalskem in v Bolgariji. Usposabljanja se je udeležilo 30 ljudi. Pilotni program se je izvajal v Črni. Vključenih je bilo 9 oseb. Ciljna skupina so bili uporabniki CUDV Črna s težjimi in težkimi motnjami v duševnem razvoju, starejši od 16 let.

Tekom projekta so bile razvite posebne metodologije in podporni materiali, namenjeni poklicnemu usposabljanju oseb z motnjami v duševnem razvoju. Končna kon-

ferenca in strokovni posvet sta v letu 2010 združila številne organizacije, strokovnjake in ljudi z motnjami v duševnem razvoju iz Slovenije ter tujine. Nadaljnji razvoj trenutno poteka v CUDV Črna. Drugi deležniki, ki nudijo storitve za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in/ali nudijo poklicno usposabljanje in /ali ustrezno podporo in/ali razvijajo vključujoča delovna okolja in/ali sprejemajo politične odločitve, lahko vodnik prilagodijo svojim potrebam. Priročnik namreč prinaša priporočila, kako to narediti.

Primer dobre prakse

Dobra praksa

Izvajalska organizacija: Lebenshilfen Soziale Dienste GmbH

<http://lebenshilfen-sd.at/>

Iskanje preference uporabnikov

Najdi prostore in situacije v skupnosti, v katerih lahko posameznik sledi svojim preferencam

Sam⁴ je 38-letni moški s težjo motnjo v duševnem razvoju. Je uporabnik storitev dnevnega centra v Gradcu. Zelo rad ima pse in njegova želja za prihodnost je, da bi se ukvarjal z njimi. To je bilo ugotovljeno s pomočjo metodologije načrtovanja, pri katerem izhajamo iz posameznika. Delavci so dobili idejo, kako ukrepati. Skupaj s Samom in njegovim krogom podpornikov so iskali možnosti, da bi Samu ponudili priložnost stika s psi. Kmalu so našli rešitev: Sam se enkrat tedensko pridruži pasjemu terapevtu na treningu pasje poslušnosti.

---

⁴ Ime smo spremenili.

6.2. Merila usposabljanja zaposlenih za delavce na področju invalidskega varstva in podporne osebe

Delavci na področju invalidskega varstva so pomembna skupina, ko govorimo o socialni vključenosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju, saj delujejo kot posredniki in spodbujajo vključevanje. Njihovo poklicno usposabljanje jih je pripravilo za vsakodnevno pomoč osebam s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Poznajo ukrepe pomoči in podpore. A njihove spretnosti in znanje za konkretne ukrepe za vključevanje ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju so pomanjkljivi, čeprav sodi prizadevanje za vključenost med strokovne in etične zahteve delovnega mesta. V večini primerov se dogajajo pomanjkljivosti v postopkih spremljanja ljudi s težjo motnjo v duševnem razvoju v skupnost in v nadzoru korakov vključevanja. Omenjeni delavci so prvi, ki se v tem procesu soočajo z izzivi in ovirami. So tudi prvi, ki se na te izzive in ovire odzivajo. Da bi se lahko na izzive, s katerimi se soočajo v procesu socialnega vključevanja, odzvali na ustrezen način, morajo biti za to pripravljeni in usposobljeni. Zavedati se morajo, kaj socialna vključenost pomeni za ciljno skupino ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in kaj za skupnost. V ta namen morajo pridobiti dodatne veščine in kompetence v navezavi na medsebojno delovanje z ljudmi iz skupnosti. Na spodnjem seznamu so nanizana *priporočila*, ki se nanašajo na želene spretnosti in kompetence osebja v organiza-

cijah z novimi, spremenjenimi zahtevami glede socialne vključenosti oseb s težjo motnjo v duševnem razvoju, in ustrezne *oblike podpore* osebju:

- o Zagotovite vire, ki jih delavci potrebujejo. Ne zanašajte se zgolj na njihov entuzijazem in/ali kreativnost.
- o Zagotovite ustrezno usposabljanje za osebje, ki deluje v skupnosti. Tako jim boste dali možnost, da pridobijo za proces najustreznejše kompetence.
- o Motivirajte osebje v smeri vključenosti, načrtovanja, ki izhaja iz posameznika in usmerjenosti v skupnost.
- o Naslovite potrebe osebja po samozavesti in razvoju. Zagotovite močne argumente za pomembnost opolnomočenja osebja za krepitev moči ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.
- o Dajte svojemu osebju glas.

MINCE Kurikulum za delavce na področju invalidskega varstva ponuja sedem modulov usposabljanja, ki so usmerjeni v pridobivanje glavnih kompetenc za spodbujanje socialne vključenosti ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju v skupnost⁵:

- o Okvir socialne vključenosti
- o Profesionalnost in etika
- o Opolnomočenje in zagovorništvo
- o Komunikacija
- o Načrtovanje, ki izhaja iz posameznika
- o Kakovost življenja
- o Vključenost v skupnost

⁵ Program usposabljanja ni temeljno izobraževanje za področje invalidskega varstva, temveč je nanj potrebno gledati kot na dodatni program za ljudi, ki že delajo na tem področju.

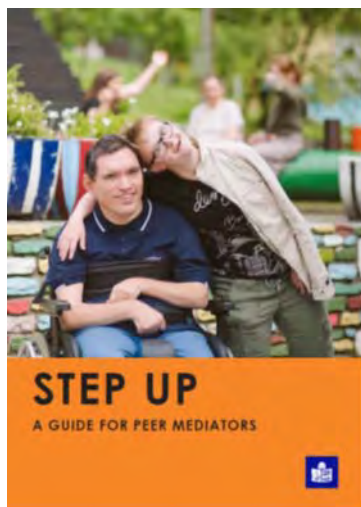
6.3. Vrstniška mediacija: Ljudje z lažjimi ovirami kot vrstniki mediatorji

Ljudje z lažjimi motnjami v duševnem razvoju ali učnimi težavami lahko delujejo kot vrstniki ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Na podlagi lastnih izkušenj, npr. v zvezi z institucionalno pomočjo, vsakodnevnimi ovirami ali vsakodnevno diskriminacijo, lahko ljudje z oviranostmi v različnih situacijah zelo dobro sodelujejo z drugimi ljudmi z oviranostmi.

Te izkušnje so naslovljene v MINCE kurikulumu za vrstniško mediacijo⁶ in MINCE smernicah za vrstniško mediacijo v obliki lahkega branja, ki se imenujejo SKUPAJ Vodnik za vrstnike mediatorje⁷. Usposabljanje za vrstniško mediacijo ljudem s posebnimi potrebami nudi priložnost, da pridobijo nova znanja in spretnosti na področjih zastopanja ter zagovorništva oseb s težjimi motnjami v duševnem razvoju. Znanja v navezavi na vključenost bodo pridobili tudi zase. Vrstniki so zagotovilo, da se potrebe ciljne skupine - ljudi z motnjami v duševnem razvoju - ustrezno upoštevajo. Tovrstno usposabljanje daje novo dimenzijo samozagovorništva. Udeleženci usposabljanja pridobijo kompetence in spretnosti, s katerimi lahko prevzamejo posredniško vlogo med interesi in potrebami ljudi z motnjami v duševnem razvoju ter družbo. Vloga vrstnikov je vzpostaviti most med ljudmi s težjo motnjo v

⁶ Za več informacij in dostop do kurikulumu obiščite spletno stran projekta MINCE: www.mince-project.eu

⁷ SKUPAJ Vodnik za vrstnike mediatorje najdete na spletni strani projekta MINCE. Vodnik je na isti strani na voljo tudi v obliki zvočne knjige. Obiščite www.mince-project.eu

duševnem razvoju in skupnostjo. V svoji mediatorski vlogi lahko podprejo obe "strani", vrstnike, ki imajo težje motnje v duševnem razvoju, in pripadnike skupnosti. Tako skupaj ustvarjajo okoliščine, ki spodbujajo socialno vključevanje in udeležbo ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.

Vsebine usposabljanja so:

- o bistvo in načela vrstniške mediacije
- o zastopanje lastnih interesov in interesov ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju
- o komunikacija in aktivno poslušanje
- o javne in zasebne informacije
- o sprejemanje odločitev – zase, za druge ljudi
- o skupnost in sodelovanje
- o evalvacija

V smislu vsebine vodnik SKUPAJ sledi isti strukturi in je med usposabljanjem uporaben kot delovni zvezek in učni dnevnik. Hkrati pa bo lahko vrstnikom mediatorjem, ki so usposabljanje že zaključili, služil kot orodje za aktivno delo v njihovi novi vlogi.

A photograph of a person with a shaved head, wearing a black and white checkered shirt, speaking into a microphone. They are surrounded by a crowd of people, some of whom are looking towards the speaker. The scene appears to be a public event or a meeting. A blue circular graphic is overlaid on the bottom left of the image.

Povzetek

7. Povzetek

Prejšnja poglavja smo namenili podrobnejšemu pregledu projektnih tem, povzetek pa prinaša nekaj splošnih idej, ki bi lahko bile za organizacije na področju invalidskega varstva pomembne v prizadevanjih za vključenost ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju.

- **Socialna vključenost je živa in poglobljena ideja znotraj organizacije**

Socialna vključenost kot vodilo Konvencije bi morala organizacijam s področja invalidskega varstva služiti kot poslanstvo. Še več, socialno vključenost je potrebno upoštevati pri vsakršnem oblikovanju ali preoblikovanju storitev in ponudb. Socialna vključenost bi morala imeti pomemben vpliv na razvoj nove kulture dialoga med organizacijami in skupnostjo. To pa zahteva stalno refleksijo na vseh nivojih, v vseh funkcijah in vlogah znotraj organizacij.

- **Vključenost in njen operativni značaj za organizacije na področju invalidskega varstva**

Ker imajo ljudje z invalidnostmi pravico do dostojanstvenega in samostojnega sodelovanja ter življenja v družbi, morajo biti naloge organizacij na področju invalidskega varstva povezane s skupnostjo in skupnostnimi storitvami. Skupnost pri zagotavljanju odprtosti in dostopnosti za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju potrebuje pomoč.

- **Skupnostno izobraževanje omogoča učne priložnosti**

V okviru skupnostnega izobraževanja nastajajo učne priložnosti tako za posameznike kot različne javne avtoritete, ponudnike storitev in druge organizacije v skupnosti. Razumevanje razlik, prepoznavanje različnih življenjskih okolij in njihovih vplivov ter prepoznavanje podobnosti zahtevajo predanost človekovim pravicam, konceptom

različnosti in refleksiji. Organizacije na področju invalidskega varstva lahko igrajo ključno vlogo na področju skupnostnega izobraževanja.

- **Individualni dostop in srečanja so ključni elementi dostopnosti za ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju**

Ljudje s težjimi motnjami v duševnem razvoju imajo lahko težave v komunikaciji in se včasih težko vedejo na način, ki je v družbi splošno sprejet. Zaradi tega so nujni pedagoška pomoč in spoštljivi odnosi s skupnostjo. Pozitivne interakcije med ljudmi s težjimi motnjami v duševnem razvoju in pripadniki skupnosti zahtevajo pomoč spremljevalca, "mediatorja" z ustreznimi veščinami in orodji. V okviru projekta MINCE je bil za zagotavljanje razvojnih ukrepov razvit kurikulum za delavce na področju invalidskega varstva.

- **Mreženje v skupnosti**

Organizacije na področju invalidskega varstva in ljudje, ki so v njih zaposleni, so spodbujevalci socialne vključenosti. Vključenost pa je lahko dosežena zgolj kot recipročni proces med posameznikom in družbo ali pripadniki skupnosti. V tem procesu je vloga organizacij na področju invalidskega varstva v tem, da spodbujajo sodelovanje in mreženje znotraj skupnosti ter znotraj skupnosti zgradijo trajnostno mrežo.

- **Individualna vključenost v skupnost**

Napredek posameznika pri udejstvovanju in sodelovanju v skupnosti je odvisen od mnogih dejavnikov, kot so osebna motivacija, motivacija družine, interakcija posameznikov ali skupin z organizacijami na področju invalidskega varstva, pa tudi od pripadnikov skupnosti. Za organizacije in zaposlene na področju invalidskega varstva veljajo trije pomembni koraki spodbujanja aktivnega sodelovanja v skupnosti (Simplican et al. 2014).

Realizacija teh korakov k vključenosti zahteva sodelovanje vseh deležnikov, empatijo in ozaveščenost glede uporabnikovih želja ter omejitev.

- **Vrstniška mediacija**

Na podlagi lastnih izkušenj, npr. z institucionalno pomočjo, vsakodnevnimi ovirami ali vsakodnevno diskriminacijo, so ljudje z invalidnostmi lažje empatični, ko se v različnih situacijah znajdejo drugi ljudje z invalidnostmi. Na podlagi te ideje je bil razvit model vrstniške mediacije MINCE, ki služi namenu doseganja socialne vključenosti. Usposabljanje za vrstniško mediacijo ljudem z invalidnostmi ponuja možnost za pridobivanje novih veščin in kompetenc na področju zagovorništva ter predstavljanja ljudi s težjimi motnjami v duševnem razvoju, pa tudi samih sebe.

Ljudje z lažjimi motnjami v duševnem razvoju ali učnimi motnjami lahko delujejo kot vrstniki mediatorji, ki pomagajo ljudem s težjimi motnjami v duševnem razvoju.

Reference

- AONTAS, (2004): Community Education. Dostopno na:
http://www.aontas.com/download/pdf/community_ed_04.pdf (16-05-2017).
- Aselmeier, L. (2008): Community Care und Menschen mit geistiger Behinderung. Gemeinwesenorientierte Unterstützung in England, Schweden und Deutschland. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.
- Bates, P./Davis, F. A. (2004): Social capital, social inclusion and services for people with learning disabilities. In: Disability Society. Dostopno na:
https://www.researchgate.net/publication/240512598_Social_capital_social_inclusion_and_services_for_people_with_learning_disabilities (16-05-2017).
- Booth, T./Ainscow, M. (2002). Index for Inclusion: Developing learning and participation in schools. Bristol, UK: Centre for Studies on Inclusive Education.
- Committee on the Rights of Persons with Disabilities. Draft General Comment No5 (2017). Dostopno na:
<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UNCRPD/Pages/DGCArticle19.aspx> (13-06-2017).
- Fischer, U. (2010): Bindungstheoretische Impulse für eine inklusive Pädagogik – Ansätze zur Kompetenz- und Autonomieentwicklung in der heilpädagogischen Arbeit. V: Zeitschrift für Inklusion, Ausgabe 01/2010; Vortrag an der Katholischen Hochschule Berlin am 06.07.09.
- Früchtel, F./Cyprian, G./Budde, W. (2013a): Sozialer Raum und Soziale Arbeit. Textbook: Theoretische Grundlagen. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.
- Früchtel, F./Cyprian, G./Budde, W. (2013b): Sozialer Raum und Soziale Arbeit. Fieldbook: Methoden und Techniken. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.

Lorde, Audre (1986): *Our Dead Behind Us. Poems*. New York, London: W.W. Norton & Company Ltd.

Murray, C./Cooke, M./O'Doherty, A. (2006): *Diversity, Equality and Inclusion Charter And Guidelines for Early Childhood Care and Education*. Dublin. Dostopno na: <http://aim.gov.ie/wp-content/uploads/2016/06/Diversity-Equality-and-Inclusion-Charter-and-Guidelines-for-Early-Childhood-Care-Education.pdf> (16-05-2017).

National Joint Committee for the Communication Needs of Persons with Severe Disabilities (n.s.): *Communication bill of rights*. Dostopno na: www.asha.org/njc (16-05-2017).

New Paths to Inclusion Network (n.s.): *Module 3: Community Development and Inclusion*. Dostopno na: <http://personcentredplanning.eu/index.php/knowledge-home/202-koc/multiplication-course/key-3-community-inclusion/module-3-community-inclusion> (24-05-2017).

PMLD Network: *Definition factsheet: About profound and multiple learning disabilities*. Dostopno na: <http://pmlldnetwork.org/PMLD%20Definition%20factsheet%20-%20standard.pdf> (16-05-2017).

Schalock, R.L./Verdugo, M.A. (2012): *A Leadership Guide for Today's Disabilities Organisations. Overcoming Challenges and Making Change Happen*. Baltimore: Paul H. Brooks Publishing.

Schulte-Kemna, G. (2014): *Personenzentrierung, Ambulantisierung, Sozialraumorientierung, Inklusionsorientierung – und dann? Anmerkungen zur Bewältigung des Paradigmenwechsels in der Behindertenhilfe*. Dostopno na: <https://www.liga-brandenburg.de/Dokumentationen-2014-892029.html> (10-05-2017).

Seifert, M. (2012): Teilhabe für alle?! Strategien zur Stärkung der Teilhabechancen von Menschen mit schwerer Behinderung. Dostopno na:
<http://www.diakoniewerk.at/de/martinstift-symposion-2012-downloads/> (29-05-2017).

Simplican, S.C./Leader, G./Kosciulek, J./Leahy, M (2014): Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: An ecological model of social networks and community participation. V: Research in Developmental Disabilities, Volume 38, pp. 18–29. Dostopno na:
<http://www.assistid.eu/adminbackend/resources/pages/s-clifforddefining-social-inclusionridd.pdf> (29-05-2017).

Speck, A. (2013): Inklusion und organisationales Lernen. Tun wir die Dinge richtig oder tun wir die richtigen Dinge? Und wie entscheiden wir, was die richtigen Dinge sind? In: Zeitschrift für Inklusion-online.net. Issue 2. Dostopno na: <http://www.inklusion-online.net/index.php/inklusion-online/article/view/414/318> (11-05-2017).

Theunissen, G. (2006): Inklusion – Schlagwort oder zukunftsweisende Perspektive? In: Theunissen, G./Schirbort, K. (Hrsg): Inklusion von Menschen mit geistiger Behinderung. Zeitgemäßes Wohnen – Soziale Netze – Unterstützungsangebote. Stuttgart: Kohlhammer, str. 13–40.

United Nations (2011): Disability and the Millennium Development Goals. A Review of the MDG Process and Strategies for Inclusion of Disability Issues in Millennium Development Goal Efforts. New York: United Nations Publications.

United Nations (2014): Convention on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No 1.

United Nations General Assembly (2016): Report of the Special Rapporteur on the rights of persons with disabilities. Dostopno na:
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/34/58 (09-06-2017).